Ա. Տարի — Թիւ 90

Ուրբաթ, 3 Դեկտեմբեր 1915

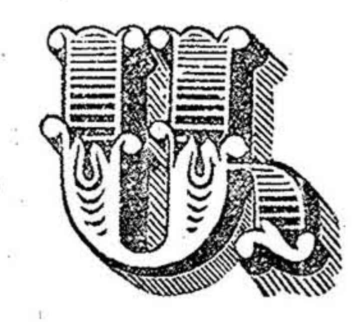
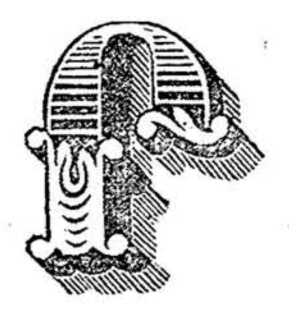
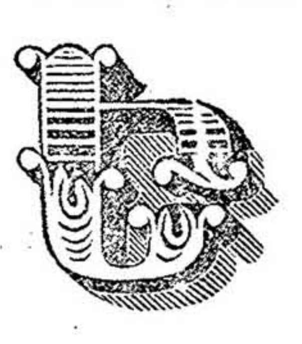
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԷՄ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

		Տարեկան	Վեցամսեայ
ԵԳԻՊՏՈՍ	Ղ. Ո.	80	40
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	Ֆր.	20	10

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Շարա Ապու Տարտար, Թիւ 16

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՍՑԷ

Journal AREV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPTE

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՈՒՐԱԽ ԼՈՒՐԵՐ

Ընթերցողներ ունինք որոնք քիչ մըն ալ ուրախ լուրեր կ'ուզեն մեզմէ։ Անոնք չափազանց մռայլ կը գտնեն «Արեւ»ի ամէն մէկ թիւին, ըլլա՛յ Ազգային Քրոնիկի, ըլլա՛յ անկէ դուրս սիւնակներուն մէջ երեւցած հայկական կեանքի ներկայ պատկերը, որուն համար կասկած ալ կը յայտնեն թէ գուցէ բաւական չափազանցուած է....։ Մենք կ'ընդունինք այդ մասին մեր յանցանքը և բերանփոխ մը ըլլալու համար՝ ահաւասիկ այս անգամ մեր խմբագրականի բաժինը կը յատկացնենք Ուրախ լուրերու։

Սամսոնցի ճամբորդ մը Սեպտեմբեր ամսուն պատմած է նախ հետեւեալները որոնք մեր ձեռքը հասան այս օրերս խիստ արժանահաւատ աղբիւրէ մը....։

«Բնիկ Սամսոնցի եմ և Չարշամպա զինուորական ծառայութիւն կը կատարէի. հոն լսեցինք թէ ամենուրեք Հայերը տեղահան կ'ըլլային և ճամբուն վրայ զոհ կ'երթային չէթէներուն յարձակմանց և աղջիկներն ու կիները կ'առեւանգուէին ու կը լլկուէին։ Չարշամպացիք սարսափած որոշեցին իսլամանալ առժամաբար. կառավարութիւնը նախ ընդունեց և պաշտօնական գործողութիւնք կատարուեցան, բայց յետոյ ամենքն ալ տեղահան ըլլալով դէպի Մուսուլ քշուեցան յուլիսի սկիզբը. ես Սամսոն փախայ ընտանիքիս քով. հոն հրամայուեցաւ Հայոց վտարումը, տեղացի երեւելիներէն 120 ընտանիքի չափ իսլամութեան դիմեց, սակայն չընդունուեցաւ. առաջնորդ Համազասպ վրդ. իսլամացումի այս միտումը տեսնելով յայտարարեց. «Ո՛վ որ քրիստոնեայ մնալ կ'ուզէ՝ թո՛ղ ինծի հետեւի». և առաջին տախթով 2 քահանայ և 400 տուն մեկնեցան դէպի Մուսուլ. վերջին խումբը յուլիս 7ին մեկնեցաւ, որուն մէջ կը գտնուէի ես ալ։ Ճամբուն թշուառութիւնն ու տառապանքը աննկարագրելի են. առաջին օրերուն իսկ ծերեր և տկարներ ճամբուն վրայ մնացին, մայրեր իրենց մանկիկները լքեցին։ Ոստիկաններուն մտրակը շատերու մահուան պատճառ եղաւ։ 8 օրէն հասանք Ամասիա, ուր ո՛չ մէկ Հայու հանդիպեցանք. քանի մը իսլամացած հայ ընտանիքներ թէեւ ժամանակ մը մնացած են, սակայն յետոյ պատահած անհեթեթ հրդեհին պատճառ նկատուելով, անոնք ալ վտարուած են։ Ժողովուրդին 100էն 30ը արդէն փճացած էր երբ հասանք Եւդոկիա. հոն ո՛չ մէկ Հայ մնացած էր, ո՛չ ալ Սեբաստիա։ Իսլամի անցագիր մը ձեռք ձգելով, Սեբաստիայէն ճամբորդեցի դէպի Պոլիս, զինուորական սպայի մը և Երզնկայէն եկած Գատըին հետ։ Գատըն հետեւեալը պատմեց. «Երզնկայի կառավարիչ Մէմտուհ պէյ Հայերը կողոպտելով 50,000 լիրայի տէր եղաւ և հիմա ալ ի վարձ իր գործած վայրագութեանց կուսակալ կարգուեցաւ Գասթէմունիի։» Սրտի մորմոքումով կը պատմէր թէ ի՛նչպէս Երզնկայի և շրջականներուն 30,000է աւելի Հայերը բնաջինջ եղան քաղաքէն կէս ժամ հեռու, նոյն իսկ կիներ և մանուկներ ողջ-ողջ թաղուեցան. Եփրատ գետը հազարաւոր կիներ և այրեր նետուեցան. հազարաւոր այր մարդիկ սպաննուեցան և քռնաքարուեցան, իսկ մանուկներ Թուրքերուն բաժնուեցան։ «Երկինքի վրէժխնդրութիւնը ուշ կամ կանուխ պիտի հասնի մեզի» կ'ըսէր։»

Հետեւեալ տեղեկութիւններն ալ նոյն թուականներուն Պոլսէն արտասահման եկած վստահելի անձէ մը կ'ստանանք.

«Եկող ճամբորդներ կը պատմեն թէ Խարբերդէն Սեբաստիա, ժամերով և օրերով, դիականներու հոտը օդը բոլորովին ապականած է, մինչև իսկ ճանապարհորդներ իրենց ձիերուն չեն կրցած ջուր տալ։

«Կեսարիոյ մէջ ցարդ 80է աւելի մարդիկ կախուեցան, քանի մը բժիշկներ և երեւելիներ որոնց մէջ է նաև Համբարձում Պօյաճեան (Մուրատ), ազգ. երեսփոխան և երբեմն Օսմ. Բարլամէնթի մէպուս։ Կախուողներէն տեղացիները կախաղանէն վար առնելու պարտականութիւնը իրենց ազգականներունն է, մօրը, հօրը, կնոջը են։։ Չափահաս աղջիկներուն և կիներուն միայն իսլամութիւնը ընդունեցին։

«Տեղահանումը Պոլսոյ դռները արդէն հասաւ։ Հարիւր հազարաւոր Հայեր Պաղտատի երկաթուղիի գծին վրայ լեցուած են ծայր աստիճան թշուառութեան մէջ և հետզհետէ կը ղրկուին դէպի Տարսոն-Հալէպ, անկէ Միջագետքի և Արաբիոյ անապատները ցրուելու համար։ Հասած տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ հիւանդութիւնն ու անօթութիւնը այժմէն սկսած են մահերու պատճառ ըլլալ։ Ընկերացող և հսկող ժանտարմներու և այլ պաշտօնէից գաղթականաց տուած տանջանքները քստմնեցուցիչ են։

«Արմաշի աշակերտները Պոլիս բերուեցան և Պատրիարքարան յանձնուեցան, իսկ վանահայրը, երեք վարդապետներն ու երեք ուսուցիչները ու սարկաւագները՝ տարագրելոց խառնուեցան։ Արմաշի վանքը իր գոյքերով գրաւուած և նոյն իսկ Մեսրոպ եպս.ի ծախած ոչխարներէն և այլ կենդանիներէն ու գոյքերէն գոյացած 400 ոսկւոյ մօտ գումարը բռնի առած են կառավարական պաշտօնեայք։

«Պոլսոյ գաւառացի ամուրիներուն տարագրումն ալ սկսուած է երկու շաբաթէ ի վեր. ցարդ 4-5000 մարդ տարագրուեցան յանկարծական կերպով իրենց գործերը երեսի վրայ ձգելով։ Ասոնց մէջ ընտանիքի տէր ալ կայ։ Այաշ և Չանղըրի աքսորուածները ողջ-ողջ թաղուած են։ Ամերիկեան դեսպանատան կողմէ եղած դիմումները բոլորովին անզօր կը մնան։

«Ամսոյն սկիզբը սոսկալի ջարդ մը տեղի ունեցած է Էնկիւրիի մէջ։ Նախ Հայոց այր մարդիկը հաւաքելով ճամբայ հանուած են և ջարդուած ամբողջովին, երբ 500 մարդ. այնուհետեւ քաղաքին մէջ նախճիրը սկսած է, որուն զոհ գացած են աւելի քան 5000 հոգի, այր, կին, մանուկ։ Սպաննուած են 17 երկաթուղիի պաշտօնեայ, 10 քահանայ, Հայ. կաթոլիկաց եպիսկոպոսը, մեր Առաջն. փոխանորդ Թէոդորոս վարդապետը, քահանաներ են։։ Ցայտնի է թէ երբ Հայ եկեղեցւոյ զաւակ հազիւ 4.500 տուն կը գտնուէր հոն, մինչ Հայ կաթոլիկները 2000 տունէ աւելի են։

«Ասոնք երբեւ վերջին երեք շաբաթուան լուրեր ձեզ կը հաղորդեմ։ Պէտք է ընդունիլ որ մեր կորուստը աւելի պիտի մեծնայ ցորչափ այս հալածանքը շարունակուի, և մեր ժողովուրդը ծայրայեղ կարօտութեան մէջ մնալով՝ հետզհետէ հազարաւորներ զոհ պիտի տայ անօթութեան, թշուառութեան, հիւանդութեան և խժդժութեան։ Բանի որ քաղաքակիրթ ազգերը այժմեան կացութեան մէջ իրենք իրենցմով միայն կրնան զբաղիլ և մեր մահուան գալարումներուն միայն հանդիսատես են առանց կարենալու ո և է կերպով մեր այս տառապանքներուն մեղմացում մ'իսկ յառաջ բերել, աշխատեցէք և դիմեցէք ամէն կողմ թէ արտասահմանի Հայութեան և թէ օտար մարդասէրներուն՝ որ իրենց նիւթական օժանդակութեամբ կեանքեր փրկեն։ Զգացուցէք թէ յառաջիկայ ձմեռ հազարաւորներ անօթութեան զոհ պիտի երթան. մեր այս բնաջնջումին ու մահացումին հաշիւը մօտաւոր ապագային կը մնայ. ազատենք հիմա ինչ որ կրնանք։ Նպաստ հասցնելու է. ամէնուն սիրտը բաղխեցէք, մեր մայրերն ու եղբայրները անօթի կը մեռնին։ Բաէք մեր եղբայրներուն, իրենց 10 փարան անգամ Հայու մը օրական ապրուստն է. բաց դիմեցէք Եգիպտոս, Ամերիկա, Ռումանիա և ամէն տեղ ուր Հայ կայ և ըսէք թէ զոհողութեան ժամը հիմակ է, եթէ Աստուածն ու Ազգը սիրողը թո՛ղ ձեռք երկարէ մեզի....»

Ցանցանքը մերը չէ եթէ լուրերը ասկէ աւելի ուրախ չեն այսօր....

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՔՐՈՆԻԿ

Գերմանօ-թուրք կուլտուրա. — Բրոֆ. Հարթման եւ Մելքոն խան, — Ռուսահայ զօրավարի մը վրէժխնդրութեան փորձը, — Նորընտիր Դաշնակիցը. — Հայկական Պուլկարիա՞. — Երազ ու ափսոսանք:

Գերմաններուն թրքասիրութիւնը չափ ու սահման չի ճանչնար։ Հիմա ալ իրենց գիտնականները կ'զբաղին Թուրք լեզուին Ասիոյ մէջ տարածման միջոցներուն ուսումնասիրութեամբը։ Բրօֆ. Հարթման կ'ըսէ թէ Օսմ. Պետութեան ասիական մասին մէջ Թուրքերէնը պէտք է ըլլայ տիրող, գործածական լեզուն։ Ու երբ գործնական միջոց կուլտուրական այս նպատակին իրագործման՝ կ'առաջարկէ Թուրքերէնը գրել եւրոպական տառերով (*)։

«Արեւմտեան Ասիոյ մէջ, կ'ըսէ Գերման գիտնականը, առեւտրական աշխարհը միմիայն մահմետականներէ չի բաղկանար, անոր գլխաւոր ներկայացուցիչները Քրիստոնեաներ են։ Նոյն իսկ Մահմէտական գործի մարդոց մէջ շատեր կան որոնց համար «ֆրանկ» գիրերը այնքան ընտանի են որքան արաբականները։ Ասանկով կարելի պիտի ըլլայ Թըրքերէնը տարածել, եւ մղելով արաբերէնը և պարսկերէնը։ Արաբները և Պարսիկները չեն կրնար միեւնոյն միջոցը գործածել, որովհետեւ իրենց գիրերը անբաժանելիօրէն կապուած են իրենց լեզուներուն, ինչ որ գլխաւոր պատճառն է ասոնց անմատչելիութեան Եւրոպացիներու համար։»

«Էքօ տը Բարի» որ այս տեղեկութիւնները կուտայ, իր կողմէն իբր խմբագրական ծանօթութիւն կ'աւելցնէ հետեւեալը. «Պարսկերէնին համար գէթ Գերման գիտնականին այս հաւաստումը ճիշդ չէ։ Լոնտոնի պարսկական նախորդ դեսպան (հայազգի) Մելքոն խան տարիներ առաջ յղացած է մեթոտ մը որուն համեմատ կարելի է պարսկերէնը գրել եւրոպական տառերով....»

Ա՛խ սա Հայերը.... Գերմանօ-Թուրք կուլտուրան դատապարտուած է միշտ իր ճամբուն վրայ գտնելու զանոնք....

«Ո՞վ պիտի ազատէ մեզ Ցոյներէն և Հռոմայեցիներէն» կ'ըսէին Ժէ. դարուն մէջ դասական գրականութեանց հակառակորդները։ «Ո՛վ պիտի ազատէ մեզ Հայերէն» կրնան ըսել իրաւամբ Պէրլինի «Պօշ»երը (Boche) և Ստամպօլի պօշ նիկրիթները, որոնք շուտով պիտի համոզուին թէ համատարած ջարդը անգամ անզօր է ջնջելու մեր գոյութիւնը, որ պատմութեան մեծագոյն հրաշքն է թերեւս։

* * *

Գիտէի՞ք որ Կալիցիոյ պատերազմներուն մասնակցեր է Ռուսահայ զօրավար մը, Ցարութիւնօֆ, որու մասին Թիւրէնի մէջ հրատարակուիլ սկսող «Արմէնիա» իտալերէն թերթը շատ պատուար անէկտօթ մը կը պատմէ։ Ցայտնի է թէ Գերմանօ-աւստրիացիք ի՛նչ խժդժութիւններ և յափշտակութիւններ գործեցին իրենց առաջին արշաւանքին միջոցին ի Բոլոնիա. իրենց մտած բոլոր գիւղերուն և քաղաքներուն բնակիչներէն մահուան սպառնալիքով մեծագումար տուգանք պահանջելը ընթացիկ բան մըն էր այս մարդոց համար՝ որոնք պատերազմական գործողութիւնները աւազակային խումբի մը գործողութիւններուն ձեւովը կ'ըմբռնեն քիչ մը։ Երբ Ռուսերը՝ իրենց կարգին՝ Թշնամի երկիրը կը մտնեն, Կալիցիական գիւղի մը մէջ, գրաւող բանակին զօրավարը կը հրամայէ որ բնակիչները իրենց բոլոր շարժական հարստութիւնը բերեն յանձնեն Ռուսերուն։ Երբ խեղճ գիւղացիները դողահար կը ներկայանան հրամանատարին առջև, այս վերջինը կ'ըսէ իրենց. «Ինչպէս որ բերիք՝ անանկ ալ ետ տարէ՛ք. ըրածս պարզ փորձ մըն էր. ուզեցի միայն ձեզի ցոյց տալ թէ ի՛նչպէս ձեր բանակները կը վարուէին մեր գիւղերուն և քաղաքներուն մէջ։» Այս զօրավարը հայազգի Ցարութիւնօֆն էր, և իր ժէսթը կը կրէ վրան ասպետականութեան կնիք մը զոր խելոյն պիտի ճանչնար Ֆրանսացի կամ Անգլիացի ո՛և է զօրավար։

Պարապ տեղը չէ որ Հայերը, ազգերու այս պատերազմին մէջ, չարուեցան Դաշնակիցներու կողքին. իրենց հոգին ու մտայնութիւնը դաշնակից էին արդէն ասոնց հոգւոյն ու մտայնութեանը։ Ամենահին քաղաքակրթութեան, հելլէնօ-քրիստոնէական քաղաքակրթութեան այդ հնաւոր այլ հարազատ ներկայացուցիչները, չէին կրնար անկարեկիր հանդիսատես մնալ տապի մը ուր այդ քաղաքակրթութիւնը իր մահու և կենաց պայքարը կը մղէր Եւրոպայի ու Ասիոյ միացեալ բարբարոսութեանց դէմ։ Չէզոքութիւնը հոգեբանական անկարելիութիւն մըն էր իրենց համար....

* * *

«Մեր Եօթներորդ Դաշնակիցը» չքանունը տուեր է վերջերս Հայ ազգին «Տէյլի Մէյլ»ի մէկ յօդուածագիրը....։ Հպարտութեամբ կ'ընդունինք այս տիտղոսը, զոր բաւական սուղ վճարեցինք սակայն. հպարտութեամբ, բայց չնչին մըն ալ դառնութեամբ....։

Կարելի չէ, արդարև, առանց սուր կսկիծի խորհիլ թէ՝ այն մեծ Պետութիւնները որոնք այսօր զինակցած են բոլոր ազգերու ազատութեան դատը յաղթանակել տալու համար, այլ ինչպէս հզօր և օգտակար դաշնակից մը պիտի գտնային յանձին անկախ կամ ինքնօրէն Հայաստանի մը, եթէ ժամանակին.... ստեղծած ըլլային զայն։

Ես չեմ կրնար հաւատալ որ մեզի շնորհուած ազատութիւնը այնքան ապականէր ու այլանդակէր մեր հոգիները՝ որ մարդկութեան ներկայացնէինք այսօր հրէշային տեսարանը ազգի մը որ իր երէկուան դահիճին բազուկը կը զօրացնէ ընդդէմ զինքը շղթայազերծ ընող բարեբար ձեռքերուն։ Չեմ կրնար ընդունիլ որ հայ հոգին կրնար երբեք այդ աստիճան պուլկարանալ.... Ու մտածեցէ՛ք

(*) Հայկական հին ծրագիր մը կարծեմ..: (Մ. Թ.)

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԻ

«ՀԱՅԿ. ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԿՌՈՒԻՆ ՀԱՄԱՐ»

Ժ. ՑԱՆԿ

	Եգիպտ. Ղրուշ
Նախորդ ցանկին գումար	6306
Լեւոն Մկրտիչեան (Նոյ. ի ամսկն.)	500
Միհրդատ Թնկրեան, Սէնթ-Օպէն Նէօշաթէլ (25 Ֆր.)	96.5
Հրանդ Տիլկեան (Նոյ.ի ամսական)	20
Ց. Գափանճեան (2 շաբաթական)	12
Գումար Ե. Ղ.	6934.5

«Արեւ»ի հանգանակութիւնը միշտ բաց է ամէն տեղի բոլոր այն սրտացաւ հայերուն առջև, որոնք կը փափաքին ինքնաբերաբար օգնել մեր ազգային գոյութեան ներկայ կռիւին։ Ցիշեցնենք թէ մեր հանգանակութեան արդիւնքը վեհ. Հայրապետին պիտի ղրկուի, որպէսզի անխտիր յատկացնէ աղէտեալները ապրեցնելու կամ կռուողները զօրացնելու գործին՝ ինչպէս որ պէտքը կը պահանջէ։

անգամ մը թէ ի՛նչ պիտի ըլլար ինքնօրէն Հայաստանի մը դիրքն ու դերը այս պատերազմին մէջ. ո՛չ միայն թումբ մը ընդմէջ Ռուսիոյ և Թուրքիոյ, ո՛չ միայն արգելք մը տաճիկ արշաւանքին դէպի Կովկաս, այլ յառաջապահ, յառաջընթաց ուժը ռուսական լեգէոններուն՝ դէպի Փոքր Ասիոյ ներսերը, դէպի Տաճկաստանի սիրտը, եթէ կարելի է ըսել․․․

Ձէ՛, մենք չի պիտի նստէինք սակարկութեան՝ մեր բարեկամներուն հետ։ Մենք չի պիտի քաշուէինք, պարզ Յունաստանի մը պէս, վախին առաջ նկատումներէն. մենք ցոյց պիտի տայինք աշխարհի որ ասպետութիւնը, —գոնէ ատիկա— հայկական թերութիւն մը չէ։ Զգացումը, յորձանքի մը պէս, պիտի առնէր տանէր մեզ, ինչպէս ըրաւ այս պատերազմին սկիզբէն, մեր գոյութեան համար այնճա՛ն վտանգաւոր կերպով․․․ Մենք թոյլ պիտի չի տայինք որ օտար իշխան մը գայլակալէր հայ խղճմտանքը, գերման մարաջախտի պաշտօնին հարուածներովը վանէր մեր Վէնիզէլոսները, կամ անոր ծայրովը վարէր, զօրավարէր մեր ազգային քաղաքականութիւնը։

Ձէ՛, մեր պատասխանները չի պիտի զղջային ինքնավար ու բարգաւաճ Հայաստանի մը ծնունդ տուած ըլլալնուն համար։ Մենք մեծ մխիթարութիւնը պիտի ըլլայինք իրենց Պալքանեան պառակտումին յուսախաբութեանց. մենք Ասիոյ մէջ Տաճկին ու Ալամանին պիտի վերապահէինք հարուածը զոր Պուլկարը տուաւ իրենց՝ Սերպիոյ մէջ․․․

Ա՛հ, ինչ արտակարգ հեգնութեամբ մարդ կը կարդայ սա տողերը Վիքթոր Պէռարի «Թուրք Յեղափոխութիւնը» գրքին մէջ. «1896էն ասդին, Ռուսիան մէկ վախնալ միայն կը տեսնայ, բայց անճուն, այն է հայկական Պուլկարիոյ մը հաստատումը իր Անդրկովկասին կուշտին․․․»

Ու այս երեւակայական վտանգը պատճառ կ՚ըլլայ բարենորոգմանց գործադրութեան խափանումին և Համիտի հայաջինջ քաղաքականութեան անարգել շարունակումին։ Լօպանօֆ Թրքասէր մը չէր, այլ ցնորատես մը, բայց իր ցնորատեսութիւնը որքա՜ն սուղի նստաւ մեզի․․․

Անբա՜ղդ Հայաստան, քեզի մնաց ո՛չ միայն անողորմ ոսոխը զոր ունեցար դարերու ընթացքին, այլ նոյն իսկ այն հեռակայ ժողովուրդները, որոնք քեզի ընկերկար բախտակից ըլլալէ ետքը, յանկարծ ազատութեամբ վարձատրուեցան, բայց հպատակ ազգերու սրբազան դատին դէմ դաւաճանեցին՝ մոռնալով ուրանալով իրենց եղած բարիքը․․․

Մ. Ս. ԿԻՒՐՋԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

ԹԱԼԷԱԹ ՊԷՅ

Անկեղծօրէն, դեռ բոլորովին հաշտուած չեմ այն գաղափարին հետ թէ Թալէաթը մեռ դաշնէն է ու զայն պէտք ատենք ինչպէս Ապտիւլ Համիտը, և անկէ ալ հազար անգամ աւելի։

Ո՛չ թէ իրեն հետ մօտիկ յարաբերութիւններ ունեցած եմ ինչպէս շատ մը Հայեր շատ դիւրաւ ունեցան Սահմանադրութեան Թուականէն մինչև անցեալ տարի, այլ որովհետեւ անըմբռնելի կը գտնեմ թէ ի՛նչպէս ճիշդ այդ Հայերը, որոնք ա՛յնքան մօտէն զինքը ճանչցած էին, ա՛յնքան չարաչար խաբուած էին իր մասին։ «Թալէաթը ճշմարիտ ազատական, ամենէն անկեղծը, ազատասէրն ու նաև հայասէրը իթթիհատականներուն», վարկած մըն էր որու դէմ կարելի չէր առարկել։

Յիշատակները խառն ի խուռն կը խուժեն միտքիս մէջ․․․ Առաջին անգամ կարծեմ Երեսփ. Ժողովին մէջ տեսած եմ զինք, բացումէն քանի մը օր վերջը։ Ահմէտ Րիզան՝ Նախագահ, Թալէաթը առաջին փոխ-Նախագահն էր անոր։ Գիտէի որ Գոմիթէին ազդեցիկ անդամներէն էր, թէ մինչեւ Սահմանադրութեան հռչակումը 6 ամսի ամսաթոշակով պաշտօնեայ մը եղած էր փոստային մէջ. և թէ նոր ռէժիմին (քաջատրութիւն մը որ այն ատեն շատ կը գործածուէր) առաջին օրերուն կարեւոր դեր մըն էր խաղացած Համիտի չուզելով և եա սանելու՝ մօտով տուած Սահմանադրութեան ժողովրդային խանդավառ ցոյցերու միջոցաւ ամրապնդելու գործին մէջ։ Բայց այսչափ միայն գիտէի իր մասին։ Երեխաւան պէս կը յիշեմ Այա-Սօֆիայի հրապարակին վրայ, Ասլիէի շէնքին մաս կազմող առաջին Մէջլուսական ժողովին մէջ խեղճ Տօքթ. Տօղաւարեանը, ինքն ալ առաջին [illegible] անոր, որ Թալէաթի նկատմամբ առաջին լաւ վկայութիւնը կուտար ինծի սա՛ բառերով.

— Գոմիթէին բէյին է. երբ խնդիր մը ունենանք՝ միշտ իրեն կը դիմենք. Ահմէտ Րիզայէն խեր չկլլեր, մինչեւ Թալէաթը՝ ուղիղ մարդ է․․․

Այնուհետեւ Պապիկեանն էր, որ Ատանայէն դարձին, իր բոլոր տեսածներէն և կատարած քննութիւններուն սրտին քէն սասանած ու ըմբոստացած, Իզմիրի մէջ կը հանդիպի Լոնտոն գացող մէպուսներու այն պատգամաւորութեան, որուն գլուխը կը գտնուի Թալէաթ։ Պոլսոյ մէջ, ուր կը հասնի քանի մը օր ետք, ան կը պատմէ զիմացը եղողին թէ Իզմիրի մէջ ըսաւ անո՛նց—իր կուսակցութեան պետերուն ու գլխաւոր անդամներուն—իր ամբողջ տեսածն ու զննածը, անաւոր ոճիրը որ գործուած էր Հայութեան գլխուն և անոր պատասխանատուութեան մասին իր եզրակացութիւնները, և թէ անոնք իրեն պատասխանած էին որ յայտնէ ամէն բան՝ խոստանալով թէ իրենք ալ իրենց կողմէ պիտի ընեն Պոլսոյ կառավարութեան որպէս զի արդարութիւնը գործադրէ.

—Թալէաթին կը վստահիմ․․․ կ՚ըսէր խեղճ մեծ Պապիկեանը, "որ սակայն իր տեղեկագիրն, ամբողջովին չաւարտած՝ յանկարծամահ պիտի ըլլար այնպիսի պարագաներու մէջ որոնց վրայ խորհրդաւոր քօղը միշտ քաշուած մնաց․․․

Ամիսներ կ՚անցնին. Թալէաթ ներքին գործոց նախարար է. Մէջլուսական ժողովը Չրաղանի պալատն է փոխադրուած. բացումին ներկայ եմ, իբրև «Հայրենիք»ի խմբագիր, և անկէ վերջն ալ քանի մը շաբաթ ժամանակաւոր կը կատարեմ խորհրդարանական խմբագրի պաշտօնը։ Աչքիս առջեւն է բացման այդ օրը Հալաճեանը, նոյնպէս նոր նախարար, որ Չրաղանի համակ ոսկեզօծ սրահէն ներս կը մտնէ վէզիրի իր ոսկեճամուկ համազգեստովը՝ զոր պէտք է ըսել թէ կը վայլեցնէ, մինչ Թալէաթ և Ճաւիտ, երկու մահրիմները, սև զգեստով են միայն։ Այդ քանի մը շաբթուան միջոցին, յաճախ կը պատահի որ իրիկուններ Չրաղանէն Սիրքէճի դարձող Շիրքէթի մասնաւոր պզտիկ շոգենաւին մէջ կը հանդիպինք իրարու՝ նախարարներ, մէբուսներ և խմբագիրներ։ Թալէաթը մօտէն դիտելու առիթը ունիմ այսպէս։ Գեղադէմ, յաղթանդամ ու բարձրահասակ, չափազանց ինքնավստահ մարդու մը երեւոյթը ունի՝ որ ամենքին ժպտելով կը պատասխանէ։ Հազիւ երեսուն տարու կը թուի. չես ըսեր թէ տակաւին երկու տարի առաջ փոստայի պարզ պաշտօնեայ մըն էր, ա՛յնքան հանգիստ է իր նախարարի դիրքին մէջ։ Անգամ մը, շոգենաւին մէջտեղի նեղ սրահին մէջ, ճիշդ դէմ-դիմաց նստած ենք, ու աչքերուն փայլը կը զարմացնէ զիս։ Կը ժպտի, բայց ժպտած ատենն իսկ բաց մը կայ, կարծես արիւն կայ աչքերուն մէջ, ցուլի աչքեր, մութ-կարմիր թաւիշի թոյրով մը որ զիմացինը կը փայփայէ և կ՚անհանգստացնէ միանգամայն։ Անկէ զատ՝ նայուածքով, քալուածքով ու խօսուածքով՝ բուն տաճիկ մըն է, լանճիպայ՝ ինչպէս կ՚ըսենք, և աբարիք տաճիկ մը։ Այդ օրը մեզի հետ էր նաև Ալպանացի մէպուս Միւֆիտ պէյ, որ վերջէն Ալպանիոյ կարճատեւ կառավարութեան մէջ խամայիլ Բէյմալի Դանշիճեկին մէջ ներքին գործոց նախարար պիտի ըլլար, և որ այն ատենէն սկսած ըլլալով ընդդիմադիր ակամեր ցոյց տալ՝ խօսիւ կը դատապարտէր իր շրջանի միւթեսարրըֆներէն մէկուն չեմ գիտեր ո՛ր մէկ աւօրինի արարքը։ Թալէաթ մտիկ կ՚ընէր ժպտալին, մինչ Միւֆիտ կը բորբոքէր հետզհետէ, իր ալպանական այս անգամ ուղղելով ներքին գործոց նախարարին. Ամենքս մտիկ կ՚ընէինք հետաքրքրութեամբ ի վերջոյ, իբրև ամբողջ պատասխան, Թալէաթ ըսաւ.

—Էֆէնտիմ, ատիկա միւթեսարրըֆնին գործն է. ներքին գործոց նախարարը չէ ըրեր զա՛․․․ ու խնդաց։ Կառավարելու այս ըմբռնումը յուսախաբ ըրաւ զիս․․․

Երկու տարի անցած էր. Թալէաթ քանի մը անգամ նախարար եղած ու ինկած էր։ Բօսթայի նախարար էր Յակոբ Սթամպօլլեան՝ որ ամէն հայ նախարարի պէս՝ լուրջի առած էր իր պաշտօնն ու կ՚աշխատէր, կ՚աշխատէ՛ր։ Յանկարծ ձգեցին զինք, ու իրեն յաջորդեց Թալէաթ, որ այդ օրերուն իրեն ծանօթ Հայու մը ըսած էր.

— Սթամպօլլեան էֆէնտին կը սիրէի. բայց Դահլիճին մէջ ինծի աթոռ մը պէտք էր, հոգ չէ թէ ո՛րը, և բօսթա նէզարէթին առի․․․

Քանի մը ամիս ետքը՝ վշտէն մեռած Սթամպօլլեանին թաղումին, Թալէաթ իբրև նախարար ներկայ էր և մինչև գերեզմանատուն եկաւ. մտերմօրէն կը խօսակցէր Բէլէկեանի հետ որ միտքը դրած էր Սթամպօլլեանի այրիին և զաւակներուն համար թոշակ մը յատկացնել տալ Թալէաթին․․․

Կրկին ժամանակ կ՚անցնի. Իթթիհատը ինկած է. Ղազի Մուխթար-Քեամիլ Դահլիճներն են գործի գլուխ, և ուրիշ մէկ քանի պետերու հետ՝ Թալէաթն ալ փախստական է։ Նազըմ փաշան՝ պատերազմական նախարարը և թերեւս միակ ճշմարիտ Թուրքը. կը պնդէ որ հետապնդումը դադրի, և Թալէաթ մէջտեղ կ՚ելլէ։ Իրիկուն մը, մութը կոխած ատեն, կամուրջին վրայ, շոգենաւներու մուտքի առջը սառնմին կեցած կը գտնեմ զինք. հին վերարկու մը հագած, որուն օձիքն ալ վեր դարձուցած է։ Մէկ ոտքը դրած այն կոճղին վրայ որուն կ՚անցընեն պարաններուն օղակը, նախկին նախարարը մտահոգ դէմք մը ունի. Բօլընոյի կը նայիմ իրեն։ Մօտեցող շոգենաւի մը լոյսը յանկարծ աչքերուն մէջ կ՚իյնայ և ինծի կը ցուցնէ անոր կարմիր արիւնի գոյնը զոր տեսած էի ժամանակաւ։ Այդ վայրկեանին, նախազգացումի՞ մը արդիւք, յանկարծական փափաք մը կ՚ունենամ, —առանց պատճառի, առանց ատելութեան բուն փափաք մը զոր ուրիշ ատեն չեմ յիշեր ունեցած ըլլալ — ուսի հարուած մը տալու այդ մարդուն որ հո՛ն ճիշդ եզերքն է, և զինք ծովը ձգելու․․․ Քանի մը շաբաթ ետքը, Թալէաթ և Էնվէր կ՚սպաննէին իրենց պատարար Նազըմը, ու ձեռք կ՚առնէին իշխանութիւնը՝ զայն մինչև այսօր պահելու և գործածելու համար ա՛յնպէս ինչպէս գիտենք․․․

Վերջին անգամ, Պոլսէն Երուսաղէմ մեկնելէ երկու օր առաջ Զաւէն Պատրիարքը պաշտօնապէս տարաւ ներկայացուց մեզ՝ Օրմանեան Սրբազանը, Կիւլէսէրեանը և զիս, դատական և ներքին գործոց նախարարներուն. Թալէաթի ընդունելութիւնը միւսէն աւելի սիրալիր էր. խոստացաւ ինչ որ խնդրեցինք, ինչպէս միշտ կը խոստանար. Մնաք-բարովի պահուն, Օրմանեան Սրբազան ըսաւ նախարարին, իրեն յատուկ մտերմական ձևովը և ձեռքին մէջ բռնած.

—Պէյ էֆէնտի, եթէ հին պարտքերու հատուցման մասին ժամանցում չկայ, թոյլ տուէք որ Ձեզի անձնապէս շնորհակալութիւններս յայտնեմ վերջին անգամ մեր իրար տեսած օրուան համար․․․

Թալէաթ խնդաց։ Սրբազանը, երբ դուրս ելանք, մեզի պատմեց թէ իր պատրիարքութեանը անկումէն երկու օր ետքը, երբ հայ խուժանը զինք նախատելով տունէն Պատրիարքարան տարած էր, Գոմիթէին անդամներէն երկուքը միջամտած ու զինքը տուն դարձուցած էին։ Անոնցմէ մէկն էր Թալէաթ, որուն հիմա, վեց տարի ետքը, իր շնորհակալութիւնը յայտնելու առիթն էր գտած․․․

Եւ այս մարդն է որ մեր ցեղին բնաջնջման հրամանը տուաւ ու գործադրութեամբ դեռ կը հետապնդէ, անլուր, անմարդկային վայրագութեամբ մը․․․

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Կեղծաւոր Հայ մը (?). — Այսօրուան «Պուրսա»ի մէջ հետեւեալը կը կարդանք.

«Հայ մը, Յովհաննէս Մուխթար Գարաֆիլեան կոչուած, ձերբակալուած է դատական ոստիկանութեան կողմէ, իբրև կեղծող վճարահաշուութեան տոմսակի մը թիւին որ 100 ոսկիի մեծ պարգեւը շահած էր։ Կեղծուած տոմսակը ծախած էր Միքէլ Վէննօ անուն յունահպատակի մը որ երբ ներկայացաւ ու գանձել ուզեց անոր գումարը՝ ձերբակալուեցաւ և պատմեց թէ ի՛նչ պարագաներու մէջ այս տոմսակը իր քով կը գտնուէր։ Ասոր վրայ Գարաֆիլեանն ալ ձերբակալուեցաւ. իր վրայ գտնուեցաւ 53 ոսկիի գումար մը։ Նախնական քննութենէն ետք՝ Միքէլ Վէննօ ազատ արձակուեցաւ։»

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ԼՈՒՐԵՐ

(Թօրինօյի ԱՐՄԷՆԻԱՆԷՆ քաղուած)

Զուիցերիոյ Ջիւրիխ քաղաքի Նէօյէ Ցիւրխէր Ցայթունկ լրագիրը կը հրատարակէ Ուրմիայէն նամակ մը որ հոմապոտ կերպով կը նկարագրէ Թուրքերու կողմէ Հայոց դէմ գործուած խժդժութիւնները։ Երբ Ռուս հիւպատոսը Ուրմիայէն մեկնեցաւ, Քիւրտերը կառավարիչ մը ղրկին որ Հայերն առիպեց իրենց զէնքերն ու դրամը յանձնելու։ Հայերը, գիտնալով որ ասիկա կոտորածի նախապատրաստական քայլ մըն էր, մասամբ ամերիկեան միսիօնարական հաստատութեան մէջ ապաստանեցան, մինչ ուրիշներ փորձեցին ինքնապաշտպանութեան դիմել։ Թուրքերը յարձակեցան միսիօնարական շէնքին վրայ, բայց Ամերիկացիները յաջողեցան անոնց մուտքը արգիլել՝ մէկ կողմէ ամերիկեան դրօշակ պարզելով և միւս կողմէ մեծաքանակ գումար մը վճարելով իբրև փրկանք։ Այսպէս 5000ի չափ Հայեր և Ասորիներ պաշտպանութիւն գտան միսիօնարական յարկին տակ։ Միսիօնարները և Միացեալ Նահանգաց փոխ-հիւպատոսը կարելին կ՚ընեն այս դժբաղդներուն օգնելու համար։ 2000 քրիստոնեաներ ալ ապաստան գտած են ժողովրդապետական եկեղեցիին անձուկ շրջափակին մէջ, բայց իրենց առողջապահական վիճակը բոլորովին աննախանձելի է։ Ծագած են հիւանդութիւններ որոնք դեռ բազմաթիւ զոհեր կը խլեն։ Բազմաթիւ են անոնք որոնք կը նախընտրեն կոտորուիլ քան թէ ուրանալ իրենց հաւատքը։

Աստ գիւղին մէջ ամերիկեան միսիօնար մը սպաննուեցաւ. կիներ և աղջիկներ բռնի իսլամացան։ Քիւրտերը 5000 զօրքերու ընկերակցութեամբ պաշարեցին Գօղէրփա? գիւղը ուր ապաստանած էին Հայերը։ Երկու հարիւր Հայ կտրիճներ փորձեցին դիմադրել, յուսալով որ Ռուսները շուտով իրենց օգնութեան կը հասնին։ Բայց Ռուսները հեռու էին, և քաջարի Հայերը իրենց ամբողջ ռազմամթերքը սպառելէ և յարձակողներուն անզգին կորուստ պատճառելէ վերջ՝ ամենավայրագ կերպով կոտորուեցան։ Ջարդական կամ հինգական հոգինոց խումբերով գերեզմանատուն տարուելով՝ դաշոյնի ու նիզակի հարուածներով սպանուեցան։ Մէկ օրուան մէջ 500 Հայեր այսպէս ջարդուեցան։ Վաթսուն կիներ և աղջիկներ այրուեցան Թուրքերու կողմէ վառուած հրդեհի մը մէջ։ Բայց Թուրքերուն վայրագութիւնները ամենէն աւելի հայ պատանիներու վրայ գործադրուեցան։ Պատանիները պատին կը գամէին ու սուինի հարուածներով կ՚սպաննէին։ 200է աւելի մանկամարդ աղջիկներ գերի տարուեցան, պղծուեցան և յետոյ սպաննուեցան Քիւրտերու կողմէ։ Գերեզմանատունը լեցուն է անգամահատուած դիակներով։ Անհնար է տեսարանը։ Կոտորածէն վերջ, Թուրք իմամ մը յայտարարեց թէ այլեւս երբեք եկեղեցիին զանգակը չպիտի հնչէ, և Քրիստոսի խաչը վար առնելով անոր տեղ բարձրացուց մահիկը։

(Սէքօլօ, 3 Հոկտ.)

Մինչդեռ Գերմանիոյ մէջ պաշտպանողական մամուլը այս օրերս շատ մելան կը վատնէ՝ հայկական կոտորածներու մասին քաղաքակիրթ աշխարհի բազմաթիւ ամբաստանութիւններուն դէմ պաշտպանելու համար Թուրքիան՝ յայտարարելով որ այս ամէնը զրպարտութիւններ են Կ. Պոլսոյ պարիկներ և կովելի կառավարութեան դէմ, թերթ մը որ չի կրնար կասկածուիլ իբրև գերմանահակ՝ Նէօյէ Ցիւրխէր Ցայթունկ՝ կը շարունակէ հրատարակել վաւերաթուղթեր որոնցմէ ցնցիչ կերպով կ՚ապացուցուի թէ ի՛նչ վայրագութիւններ գործուած են Թուրքերու կողմէ։ Յիշեալ թերթը կը հրատարակէ Դաւրիզէն նամակ մը հետեւեալ պարունակութեամբ.

«Երկու օր Թաւրիզէ յետոյ՝ հասանք վերջապէս Փայաճուկ։ Գիւղ մտնելով, սոսկացինք այն մահուան լռութենէն որ հոն կը թագաւորէր։ Փողոցներուն մէջ կը տեսնուէին միայն սովալլուկ թափառող շուներ։ Տուներուն դուռներն ու պատուհանները խորտակուած էին։ Շատ քիչ շէնքեր անվնաս մնացած էին։ Եկեղեցին կողոպտուած ու սրբապղծուած էր։ Թուրքերը վերցուցած տարած էին եկեղեցւոյն զանգակը և սրբազան անօթները։ Զարհուրանաց ձնշիչ էր այսքան կործանումի ու աւերումի տեսարանը. երբ քաղաքէն դուրս ելանք, հանդիպեցանք միայն անգերեզմանուած, փորոտիքը դուրս թափուած, ամենաահռելի ու քստմնասաբուռ վիճակի մէջ փողոցներուն մէջտեղը ձգուած դիակներու։ Երբէք պիտի չի կրնայինք հաւատալ թէ մարդկային արարածներ այսպիսի անարգութիւններ գործելու ընդունակ կրնային ըլլալ։»

(Ճիօրնալէ տ՚Իթալիա)

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Էջմիածին, 11 հոկտ.

Մասիսյան մղձաւանջը անցել վերացել է։ Էջմիածնում այժմ մնացել են ընդամենը 6—7 հազար գաղթականներ, որոնցից մօտ 1000ը ապրում են անտեղաւորւած, խճուղու մօտ վրանների տակ, իսկ հազարի չափ հիւանդները տեղաւորուած են հինգ հիւանդանոցներում և գիւղում։

Գաղթականութիւնը նահանգում տեղաւորված է այսպէս՝

Ալէքսանդրօպօլի գաւառում		26.000
Էջմիածնի	»	16.000
Սուրմալուի	»	12,000
Նոր-Բայազէտի	»	13,000
Երեւանի	»	10,000
Երեւան քաղաքում		9,800
Էջմիածնում		6,500
Ընդամենը՝		93,300

Հիւանդութիւններն ու մահացութիւնները Էջմիածնում զգալիօրէն պակասել է. օրական մեռնում են 15—18 հոգի, այն ինչ գաւառներում, ընդհակառակը, զոհերի թիւը օրէցօր մեծանում է և սպառնում է ընդունել համաճարակի բնաւորութիւն։ Գաղթականները պետական նպաստ են ստանում շաբաթական 4 ր. 50 կ. դրամով, որը հազիւ բաւարարում է միմիայն ցամաք հաց գնելուն, որով միւս բոլոր կարիքները մնում են չը բաւարարուած։ Աշխատանքի գնացածների թիւը մեծ չէ, հազիւ մի 1000 հոգի։

Երէկ Կաթողիկոսին ներկայացաւ Վանի նոր նշանակւած շրջանապետ (ոչ նահանգապետ) Ալֆրէդ Տէրմէնը և առնելով Վեհի օրհնութիւնը, մեկնեց այսօր իր պաշտօնատեղին. Նոյն օրը Վեհին ներկայացաւ Արմ. Եկարեանը։

Երէկ Էջմիածին եկած Երեւանի նահանգապետ կոմս Տիզէնհաուզէնի, նահանգական բժ. Ջ. Անդրէասեանի և գաւառապետի մասնակցութեամբ նոր մատենադարանում տեղի ունեցաւ մի խորհրդակցութիւն՝ լուծելու մի շարք կարեւոր հարցեր վերաբերեալ գաղթականների վիճակին։ Պարզվեց, որ զինուորական իշխանութիւնների կարգադրութեամբ Երեւանի նահանգից Գանձակի նահանգ են ուղարկվելու դարձեալ 30.000 հայ գաղթականներ, որով այդ վերջին նահանգում հայ գաղթականների թիւը հասնելու է 40,000ի. Արդէն պատրաստ են ուղարկվելու 1000 հոգի, մի քանի օրից ուղեւորվելու է միւս 1000ը, և այսպէս հետզհետէ։

Նոր վեհարանի շինութիւնը պատրաստում են դարձնելու հիւանդանոց. ստորին յարկը՝ Քաղաքների Միութեան հաշւով ... մահճակալներով, վերինը՝ զինուորական իշխանութեան կողմից դարձեալ փախստականների համար 250 մահճակալներով։ Այս շինութիւնը հազիւ նոյեմբերի սկիզբներին պատրաստ լինի հիւանդանոցների համար։

Էջմիածին, 12 Հոկտ.

Մօտ 8000 գաղթականներ Իգդիրում, Էջմիածնում և Երեւանում մինչեւ այժմ դեռ եւս ապրում են բացօթեայ։ Ցրտերը սաստկացել են, անձրեւները սկսել։ Մտադրութիւն կայ ոչ միայն դրանց, այլ և Սուրմալուի գաւառի մօտ 18.000 գաղթականներին տեղափոխել Գանձակի նահանգ, ու՛ր, ինչպէս յայտնի է, ոչ մի հայ կազմակերպութիւն չէ գործում. Միջնորդութիւն է յարուցված, որ դրանց փոխադրութիւնը դադարեցվի. բայց յոյս չը կայ որ յարգվի։ Անհրաժեշտ է առանց

ուչացնելու Գանձակի նահանգ ուղարկել Թուրքիկ բժշկական խմբեր, բայց մի չարք սննդատու կայաններ, եթէ ոչ կորուստները կը լինին մեծ։ Գնում եմ Իգդիր, Աշտարակ, Նոր-Բայազէտ։

— Նոր-Բայազէթի գաւառում եղած փախստականները հետեւեալ հեռագիրն են ուղարկել Քաղաքների Միութեան Կովկասի լիազօրին. «15 օր է, քաղցած ենք։ Մեռնում ենք անօգնական։ Ապաստարան չկայ։ Շրջում ենք բոլորովին մերկ։ Բնակարաններ չը կան։ Եղած բնակարաններում չը կայ տաքութիւն և յարմարութիւն։ Խնդրում ենք կարգադրութիւն»։ (Մշակ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԵԱՆՔԵՐԷՆ ԵՒ ԻՆՉՔԵՐԸ

Վերջին օրերս Սելանիկէն հոս հասած հայ ճամբորդ մը մեզի կը պատմէ թէ ի ձեռին ունեցած է ժամանակի մէկ թիւը (թերթին անունը մեծ գիրերով թուրքերէն գրուած, իսկ ներքեւը փոքր գիրերով հայերէն) ուր հրատարակուած է Թուրք կառավարութեան կողմէ յայտարարութիւն մը՝ որ կ'ըսէ թէ տարագրուած Հայերու, ինչպէս և հայկական բարոյական անուններու վրայ արձանագրուած կալուածներու վաճառումը պիտի կատարուի Իթթիհատի Քոմիթէներուն ձեռքով և անոնցմէ գոյանալիք արդիւնքը պիտի գրուի առ այժմ Էվգաֆի անուանը։

ԴԻՊԻ ՎԱՆ

Վանի շրջանի նոր պետ փոխ-գնդապետ Ալֆրեդ Տերմէնը ուղարկել է Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանին հետեւեալ հեռագիրը Իգդիրից, հոկտ. 15 ին.

«Ինձ հետ մեծ թիւով փախստականներ վերադառնում են Վան։ Վանում եւս շատ որբեր են ենթադրւում լինել։ Անհրաժեշտ է անմիջապէս բանալ հիւանդանոց և որբանոց Վանում։ Անդին կարիք կայ տաք իրերի։ Խոնարհաբար խնդրում եմ աջակցել կազմակերպել օգնութիւն»։

Ինչպէս իմացանք, քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեանը կարգադրել է անմիջապէս ուղարկել Իգդիր՝ նահանգապետ Տերմէնին տալու համար մի քանի հարիւր տաք վերմակներ։

Այս առիթով հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ վասպուրականցի մի քանի մտաւորականների նախաձեռնութեամբ և հոգացողութեամբ կազմակերպւել է մի յանձնախումբ՝ Վանի վերաշինութեան համար։ Այդ յանձնախումբը, ինքը զուրկ լինելով նիւթական միջոցներից, դիմել է Թիֆլիսում մի քանի անձանց՝ աջակցելու իրան։ Վերջիններս յանձն են առել և կազմել մի յանձնաժողով, որ մըտադիր է լայն օգնութիւն ցոյց տալ։

—Մեզ հաղորդում են մի շատ ցաւալի լուր։ Իմանալով որ Վանը այժմ անմարդաբնակ է և անպաշտպան, մի խումբ մարդիկ վարձում են Իգդիրում ֆուրգոններ և գնալով Վան՝ հանում այդտեղի Թագստոցներից հայերի թողած գոյքը և բերում-ծախում Իգդիրում ու Երեւանում։ Վերջերս հայկական նոյակայմ միլիցիայի պետ Արմենակ Եկարեանը բռնել է Իգդիրում մի քանի այդպիսի ֆուրգոններ՝ բեռնաւորված կողոպուտով։ Հրէշ պէտք է լինեն այն հայերը, որոնք զբաղւում են այդպիսի մարօդէրութեամբ։ Անհրաժեշտ է խիստ քննութիւն նշանակել այդ ամօթալի գործի հեղինակներին ով և որ խմբին պատկանելը յայտնագործելու համար։

—«Աղբիւր» եւ «Տարազ» հանդէսների խմբագիր Տիգրան Նազարեանը դիմել է նահանգապետին, խնդրելով թոյլտուութիւն՝ Թիֆլիսում հրատարակելու մի աւաթաթերթ «Վան-Տոսպ» անունով.

(Մշակ)

Նիկոսիայէն (Կիպրոս) կը գրեն մեզ.

«Ազգ. Հիմնադրամի հանգանակութիւնը երկար ընդհատումէ մը վերջ վերսկսաւ, և շատ յուսադրիչ սկզբնաւորութիւնով։ Գրեթէ չորս չաբաթ առաջ Հանգանակիչ Մասնախումբը ժողովուրդը ընթերցասրահ հրաւիրեց. դժբախտաբար շատ քիչեր եկած էին, սակայն այնպիսի յուզիչ կերպարանք մը առաւ միջավայրը՝ որ չատեր սկսան արտասուել, և մինչդեռ Մասնախումբը քիչ առաջ կը վարանէր հանգանակութիւնը բանալու, յարմար դատեց սկսիլ և արդիւնքը աւելի ակնկալութենէ վեր եղաւ, այնպէս որ ամսավճարի գումարը մօտ 130 ոսկիի հասաւ գումարը, իսկ հիմա 220ը անցած է և կը շարունակուի։

«Գաղով տիկիններու աշխատութեան, անոնք Բոր-Սախտի հայ գաղթականներուն ինպաստ բաւական հագուստեղէն հաւաքեցին և դրկեցին և տակաւին կը շարունակեն հաւաքել։ Այս գործը կը կատարուի սա տարբերութեամբ՝ որ տիկինները «Կարմիր-Խաչ»ի անունը չի կցեցին իրենց։

«Պատանեաց ընկ.ը և վարժարանի աշակերտներն ալ կը պատրաստուին գեղարուեստական պիտոյքներ դրկել Բոր-Սայիտ։

«Ասոնք լաւ կողմերն են մեր գաղութին. իսկ տգեղ կողմերը զանց կ'ընենք. ձեր ուրիշ տեղի ընթերցողներն ալ անոնցմով չզբաղեցնելու և չվհատեցնելու համար՝ մանաւանդ այս միջոցին ուր ամէն Հայու սիրտ արդէն չափազանց վշտալից ու վիրաւոր է. ասկէ զատ՝ տեղական պզտիկ խնդիրները հրապարակ չհանելը մեր մօտ աւելի օգտակար կը գտնենք, որովհետեւ սխալողներն այդպէսով կրնան օր մը աւելի դիւրաւ ճանչնալ իրենց սխալն և գործին չուրջ վերստին համաձայնութեան մը գալ։»

Ծ. Խ. Կը գովենք մեր թղթակցին սոյն նկատումը, ինչպէս մեծապէս գնահատելի կը գտնենք Կիպրոսի փոքրաթիւ Հայ գաղութին ազգասիրական եռանդն ալ՝ որով քիչ ժամանակուան մէջ այս երկրորդ անգամ ըլլալով կարեւոր գումար մը կը հաւաքեն յօգուտ ազգին ծովածաւալ կարիքներուն։

Թանթայի Հայոց Ընթերցասրահի վարչութիւնը իրեն վստահուած այս դեղեցիկ ձեռնարկը աւելի արդիւնաւոր չաւիղի մը վրայ դնել կարենալու համար, կոչում կ'ընէ Եգիպտահայ լուսամիտ հասարակութեան պետանի գիրքերով օժտել իր գրադարանը։

Աղեքսանդրիոյ մէջ Տիար Մ. Նորատունկեանի, Գահիրէի մէջ Տեար Յ. Թ. Գայեանի կրնան յանձնուիլ գիրքեր կամ անոնց արժէքին նուիրատուութիւններ Թանթայի գրադարանի համար։

Այս կարգի նուէրներ կրնան ղրկուիլ նաեւ ուղղակի հետեւեալ հասցէին. Comité de la Salle de lecture arménienne, Tantah.

Վարչութիւն

Ազգ. — Ի գիտութիւն Աղեքսանդրիոյ մեր բարեպաշտ հասարակութեան՝ պաշտօնապէս կը յայտարարենք այսու որ, Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցւոյ և Գերեզմանատան Հոգաբարձութիւնը կազմուած է հետեւեալ ազգայիններէն. Տեարք՝ Արամ պէյ Արշակեան, Գրիգոր Մանուկեան, Յարութիւն Զայլաքեան, Պետրոս Մուղալեան և Սարգիս Փափազեան։

Ըստ այսօրիկ ծննդոց, պսակադրութեանց, յուղարկաւորութեանց և հոգեհանգստեան պաշտօնի առթիւ սովորական վճարմանց համար պէտք է դիմել նոյն Հոգաբարձութեան Ատենապետ Տեար Պետրոս Մուղալեանի, Յ. Մուղալեան վաճառատուն ի Սուք-էլ-Սարաֆիէ։

Ի Դիմաց Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցւոյ և Գերեզմանատան Հոգաբարձութեան

Վ. Ատենադպիր Ատենապետ

Գ. Մանուկեան Ս. Փափազեան

Հ. Ե. Ք. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ (Գահիրէ)

Կիրակի 5 դեկտ. ժամը 10.45 պիտի խօսի Տիար Ռուբէն Սիրականեան. նիւթն է «Աստեղագիտական Աշխարհէն»։ Փափաքողները սիրով կը հրաւիրուին։

«ԱՐԵՒ» ԴԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Կը ծախուի նաեւ Տ. Աւետիսի Դրախտանոց բ'ր՝ Շարա Նուպար, և Տ. Մ. Ս. Թէվֆիքեանի Ծխավաճառատունը՝ Շարա Մուսքի։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐԵՐ

Սերպիական ճակատէն

Սելանիկ, 29. — Կը կարծուի թէ Գերմանացիք Պուլկարիոյ մէջէն կը յառաջանան ռուսական արշաւանքի մը դիմաւ... Պուլկարներուն օգնելու համար։ Կը տեղեկացուի թէ Պուլկարները իրենց զինուորները Թրքական սահմանագլխէն կը քաշեն զանոնք արեւմտեան ճակատին վրայ ուղարկելու համար։ Ռ.

Սելանիկ, 29. — Սերպիական պզտիկ բանակ մը հերոսաբար կը դիմադրէ Բրիլէբի հարաւակողմին մէջ։ Պուլկարները կը շարունակեն կռուիլ Քրուչէվօյի շրջանին մէջ, բայց Դաշնակիցներու գծին վրայ հեռուէն հեռու մէկ քանի թնդանօթաձգութիւններ միայն կը լսուին։ Ցիլիպէի զօրաբանակին պատկանող մաս մը Պուլկար զինուորներ, որոնք մեծամասնութեամբ պատերազմին հակառակ հողագործական կուսակցութեան կը պատկանէին՝ Դաշնակիցներուն յանձնուեցան։ Ռ.

Բարիզ, 1. — (Արեւել. բանակ) Ճակատին վրայ հանդարտութիւն կը տիրէ։ Խիստ ցուրտ մը զինուորական գործողութիւնները կը դժուարացնէ։

Սելանիկ, 1. — Սերպերը Մոնաստիրի մէջ լաւ կերպով ամրացած են։ Պուլկարները քաղաքը հարաւ-արեւ. կողմէն դրաւել՝ կամ եթէ կարելի է պաշարել կը փորձեն։ Չէրօէն վար 15 աստիճան ցուրտ կը տիրէ Ֆրանս. գիծերուն մէջ։ Ռ.

Լոնտոն, 3. — Սելանիկէն կ'իմացնեն թէ կրետացիներու ուրիշ խմբակ մը կղզիին ծոցերէն մէկուն մէջ գտնուող ուրիշ գերման ընդծովեայ մը ուժանակով օդը հանած է։ Մօք.

ԳԱՐԱՏԱՂ

Լոնտոն, 29. — Աւստրիական պաշտ. զեկոյց մը կ'իմացնէ թէ Գարատաղի դէմ պատերազմը սկսած է։ Աւստրիական զինուորները Մէթալչէլպիք հասած են։

Լոնտոն, 1.— Գարատաղեան զեկոյց մը կըսէ, Ֆօչայի շրջանին մէջ յարձակում գործեցինք և Աւստրիացիները պարտութեան մատնեցինք դէպի Կորաժախ։

Յունաստան

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Լոնտոն, 30.— Յունաստան Դաշնակից տէրութեանց տուած պատասխանով կը յայտնէ թէ իր չէզոքութիւնը պիտի պահէ այնքան ատեն որ իր վեհապետական իրաւունքները չբռնաբարուին և իրեն զինուորական սկզբունքները չպարտադրուին։ Զեկոյցը ի վեր կը հանէ այն պարագան թէ Սելանիկը և երկաթուղւոյ ցանցը Դաշնակիցներուն ձեռքը յանձնելով յունական ուժերը իրենց միակ պարենաւորման խարիսխէն պիտի զրկուին։ Այսուհանդերձ կը յուսացուի որ խնդիրը երկուստեք գոհացուցիչ լուծման մը յանգի։ Ռ.

Հռոմ, 2.— Պ. Տրնի Բօչէն «Թրիպունայ» թերթին հետ էնթէրվիու մը ունենալով յայտարարեց որ Քոնսթանթին թագաւորը իր թագաւորի և աղնուականի պատւոյ խօսքը տուած է թէ Յունաստան երբեք Դաշնակիցներու դատին դէմ գործել փորձած չէ։ Հ.

Լոնտոն, 1. — Բարլիզէն կ'իմացնեն թէ Յունաստանի դէմ գործնական դժգոհութիւն և անվստահութիւն կը տիրէ։ Դաշնակիցները յունական կառավարութենէն պահանջեցին Սելանիկ-Մոնաստիրի երկաթուղիին ազատօրէն տրամադրուիլը, ինչպէս նաեւ թշնամի ընդծովեաներ հետապնդելու իրաւունքը յունական ջուրերուն մէջ, ուր կը կարծուի թէ այդ ընդծովեաները պարենաւորման խարիսխներ և պէնզինի մթերանոցներ ունին։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պէրն, 2.—Ռումէն Երեսփ. ժողովոյ բացումը կարգ մը միջադէպեր պատճառեց։ Գոնաճառին ընթերցման պահուն թագաւորը ընդհատուեցաւ «անկցի կառավարութիւնը» աղաղակներով։ Կառավարութեան կուսակիցները հակառակորդներ ըրին և թագաւորը ծափահարեցին. այդ միջոցին իրարանցում մը յառաջ գալով հարուածներ փոխանակուեցան։ Հ.

Լոնտոն, 30. — Պուքրէշէն կ'իմացնեն թէ Ռումանիա Տալրուճայի մօտ Դանուբը գոցած է։ Նոյնպէս կ'իմացնեն թէ Ռումէն զինուորները արեւմտեան սահմանագլխին և Կիրկիի (Կէրկէվօ) մէջ հաստատուած մթերանոցներուն ռազմամթերքը վերցուցան են։ Ռումանիա Ռուսիայէն մեծ քանակութեամբ ածուխ գնած է։ Մօք.

Արեւելեան ճակատէն

Բեթրոկրատ, 2. — Ռիկայի շրջանին մէջ մեր հրետանին յաջող գործողութիւններ կատարեց։ Բիւնքի հարաւարեւմտ. կողմը թշնամւոյն մէկ յարձակողականը կասեցուցինք, նոյնպէս Սթիրի ձախ եզերքին վրայ, ուրտեղ մեծաքանակ Աւստրիացիներ սուինէ անցուեցան։ Ռիկայի ծոցէն մինչեւ Ռումէն սահմանագլխի ճակատէն վրայ հանդարտութիւն կը տիրէ։ Հ.

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Լոնտոն, 30.— Երեսփ. ժողովոյ մէջ Լորտ Ռոպէրթ Սէսիլ հարցման մը պատասխանելով ըսաւ թէ Մեծն-Բրիտանիա և Ռուսիա Պարսկաստանի հետ բարեկամաբար կը բանակցին այս վերջնոյն իրր չէզոք իր պարտականութիւնները կատարել և անդորրութիւնը հաստատել տալու մասին։ Մինչեւոր բանակցութիւնները աւելի յառաջ չի տարուին՝ հանրային շահու տեսակէտով աւելի մանրամասն յայտարարութիւններ ընելը յարմար չի գտներ։ Ռ.

Արեւմտեան ճակատէն

Ամսթերտամ, 30. — Սահմանագլխէն հասնող լուրեր կ'իմացնեն թէ բրիտանական նաւատորմը այսօր ռմբակոծած է Զիպրիւկէն մինչեւ Օսթանտ երկարող ծովեզերքը։ Ռ.

Բարիզ, 1.— Երեսփ. ժողովը 1917ի զինուորցուներուն զէնքի տակ առնող օրինագիծը քուէարկեց։ Զօր. Կալիէնի այս զօրակարգին կազմակերպութիւնը յաջորդ յունվ. 5ին որոշած է։ Հ.

Բարիզ, 1.— (Պաշտ.) Մեր հրետանին կողմէ բուռն թնդանօթաձգութիւններ Բրիզի շրջանին և Սօմի հովտին մէջ գերման ականի մը արդիւնաւոր պայթումին հետեւանքով։ Արգոնայի մէջ երէկուան օրը, մեր օդանաւերէն մէն թշնամւոյն գիծերուն մէջ երկու գերման գործիքներու վրայ յարձակում գործեց։ Ցանոնցմէ մէկը ստիպուեցաւ վար իջնալ իսկ միւսը խոյս տալով մինչեւ Տուէ հետապնդուեցաւ։ Ֆրանս. օդանաւ մը 28 ին 90 հոգ 28 ռումբեր նետեց Լանի կայարանին մօտ եղող շէնքերուն վրայ որոնք ծանրապէս վնասուեցան։ Հ.

Լոնտոն, 30 — «Լօքալ Անձայկըր» կըսէ թէ Գերմանիա հաշտութեան մասին բանակցութեան մտնելու տրամադիր է, բայց Դաշնակիցները անոր կը հակառակին և ամէն ճիգերնին կը թափեն պատերազմը մինչեւ վերջ շարունակելու համար։ Մօք.

Լոնտոն, 1.—Թագաւորը, այսօր, պառկած տեղէն առաջին անգամ ըլլալով դուրս ելաւ։ Մէրի թագուհին հետ Ալէքսանտրա մայր-թագուհին այցելութեան գնաց անոր ծննդեան տարեդարձին համար բարեմաղթութիւններ ընելու և հոն ճաշի մնաց։ Ռ.

Լոնտոն, 1.— Երեսփ. ժողովին մէջ Պ. Թէննընթ յայտնեց թէ Գերմանիոյ մէջ գերի գտնուող անգլ. զինուորներուն թիւը 32.000 է. նոյնպէս 1050 նաւային գերիներ կան։ Ռ.

Լոնտոն, 1.— Գերմանական թերթերը կ'ըսեն թէ Քայզերին Վիէննա այցելութիւնը ամենամեծ կարեւորութիւն մը ունէր, կը կարծուի թէ այս այցելութեան պատճառն էր Բոլոնիոյ մասին յառաջ եկած աւստրո-գերման անհամաձայնութիւնն, ինչպէս նաեւ Պուլկարիոյ գրաւման մասին աւստրո-պուլկար անհամաձայնութիւնը։ Մօք.

ԼՈՐՏ ՔԻՉՆԷՐ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Լոնտոն, 1.—Լորտ Քիչնէր թագաւորին կողմէ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ։ Ռ.

Լոնտոն, 30.—Ռէօյթէրի գործակալութեան Տարանթէի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Լորտ Քիչնէր այցելած է Մուտրոս, Հէլլէսի հրուանդանը և Անզաք, և խորհրդակցած է տեղական-զօր. Մընրօի հետ։ Լորտ Քիչնէրի յանկարծակի ընդունելութիւնը փառաւոր եղաւ։ Լորտ Քիչնէր ըսաւ զինուորներուն թէ Թագաւորը ո'րքան կը գնահատէր իրենց ծառայութիւնները։ Ետոյ, Զօր. Պըրտվուտի ընկերակցութեամբ կրակի գծին երկայնքը նեղ ճամբաներէն համարձակօրէն քալեց։ Առողջ երեւոյթ և ուրախ տրամադրութիւն մը ունէր. ամէն կողմ երթալով ինքզինքը ամէնուն ցոյց տըւաւ և խրամներուն մէջ գտնուողներուն հետ խօսակցեցաւ վտանգին դէմ բացարձակ արհամարհանքը ցուցնելով։ Լորտ Քիչնէր Թուրքերէն միայն 20 եարտա հեռու կը գտնուէր։ Ետոյ տեսակցեցաւ Աւստրալիացի բարձր սպաներուն հետ և կացութեան մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ ստացաւ։ Իր այցելութիւնը խանդավառեց զինուորները։ Ռ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սերպիական ճակատէն

Աթէնք, 3.— Մանաստիր գրաւուած է։ Մանրամասնութիւնք կը պակսին։ Աժ. Հ.

ԻՏԱԼԻԱ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հռոմ, 2. — Արտաքին գործոց նախարար Պ. Սօնինօ Երեսփ. ժողովին ծանոյց թէ Իտալիա միացած է միւս զինակիցներու դաշինքին առանձին խաղաղութիւն չկնքելու համար։ Ամէն պատճառ կար հաւատալու թէ Յունաստանի հետ համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ։ Ընդգծեց Սերպիոյ անկախութեան կարեւորութիւնը Իտալիոյ համար. Աւստրիոյ կողմէ այդ երկրին ձուլումը մեծ վտանգ մը պիտի կազմէր։ Նոյնպէս յայտնեց թէ Իտալիա պիտի պահանջէ սերպիական անկախութեան կատարեալ վերահաստատումը՝ իբրեւ հաշտութեան անհրաժեշտ պայմաններէն մին։ Իտալիա իր անմիջական ճիգը պիտի թափէ ուտելիք ու ռազմամթերք հայթայթելու Սերպ բանակին՝ որ նահանջի մէջ ըլլալով. ...Յունաստանի հետ (?)... [see note] Իտալիա Ալպանիոյ մէջ ... Սերպ բանակին՝ որ նահանջած է Ալպանիա. զօրաց փոխադրութեան՝ կ'աշխատէր Ադրիականի վրայ ապահովութիւն գտնել եւ կրնայ վերստին համախմբել իր ուժերը, սպասելով որ հասուցման ժամը հնչէ։ Ադրիականի միւս եզերքին վրայ իտալական դրօշին երեւումը, ի նորոյ պիտի հաստատէ իր աւանդական քաղաքականութիւնը Ալպանիոյ մասին՝ որ յայս Իտալիոյ գլխաւոր կարեւորութիւն մը կը պահէ։ Պ. Սօնինօ եզրակացուց հաւաստելով թէ Իտալիոյ շահերը Միջերկրականի մէջ են եւ յայտարարեց թէ Իտալիա վճռորէն որոշած էր մղել պատերազմը իր բոլոր ուժովը եւ առանց ո եւ է զոհողութեան առջեւ ընկրկելու։ Ռ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Աթէնք, 2.—Բրիտանական դեսպան Սըր Ֆրանսիս Էլիօթ Նոյ. 30ին Պ. Սքուլուտիսի այցելեց։ Պաշտօնապէս տակաւին բան մը զեկուցուած չէ Քառեակ Համաձայնութեան եւ Հելլէն կառավարութեան միջեւ կատարուած բանակցութեանց մասին։ Հ.

Հռոմ, 2.—«Մէսօճէրօ»ի Աթէնքէն ստացած մէկ հեռագիրը կ'ըսէ թէ թերթերը կը ծանուցանեն որ Գերմանիա եւ Աւստրօ-Հունգարիա յայտարարած են Աթէնք որ եթէ Յունական կառավարութիւնը Դաշնակիցներու պահանջները ընդունի, այլեւս Մակեդոնական հողը իբր բարեկամ հող չպիտի ճանչնան։ Հ.

Արեւելեան ճակատէն

Բեթրոկրատ, 2.—(Պաշտ.) ճակատին վրայ յիշատակելի ո եւ է փոփոխութիւն չի կայ։

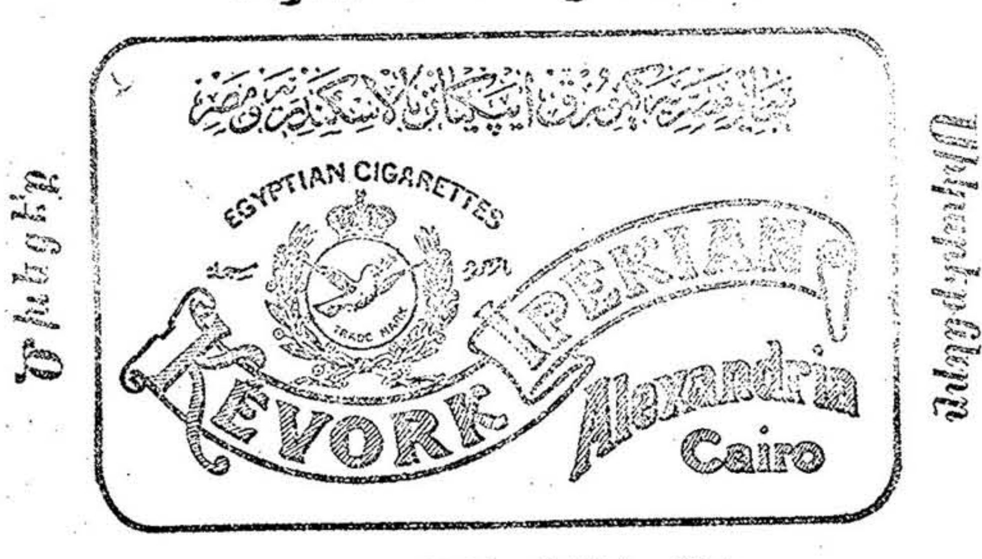
Արեւմտեան ճակատէն

Բարիզ, 2.—Զեկոյց մը կ'ըսէ թէ երեսանի կռիւը կը շարունակուի բայց նուազ խստութեամբ։ Ռ.

Ամսթերտամ, 2.— «Թելէկրաֆ» կ'ըսէ թէ երեքշաբթի օր Պելճիքական ծովեզրը ռմբակոծող բրիտանական նաւատորմը 40 զրահաւորներէ կը բաղկանար։ Ռ.

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ Տպարան
Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
Imp. Economique, Alex.

ԳԷՈՐԳ ԻՓԷԿԵԱՆ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

ԱՆԴՐԷԱՍ ՄԿՐԵԱՆ
ՆԿԱՐԻՉ-ՆԵՐԿԱՐԱՐ

Րիւ Սէսոսթրիս, 1 (Ցունաց Ավէրոֆ աղջկանց վարժարանին եաեւ)

18 տարիէ ի վեր Աղեքսանդրիա հաստատուած եմ։ Ներկի, ջրաներկի, նշանաստախտակի [Թապէլա], ֆոտոնկար պատկերներու և լուսանկարչական ֆոներու վերաբերեալ կատարած աշխատութիւններս գոհ թողուցած եմ Եւրոպացի յաճախորդներս։ Գիներս՝ մեզ Աւ Արաբերէն սուղ, իսկ Եւրոպացի արհեստաւորներէս աժան են։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԻԵԱՆ-ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՀԻՐԷ

Օբերայի հրապարակ, Կալուած Զօկէպի

Թելեֆոն 23.56

Կ'առանձնեն գետեղումներ ելեկտրական լոյսի և օդային կայլի։ Մեծաքանակ և փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ լոյս արտադրող առարկաներու։

Խնամեալ աշխատութիւն, խիստ չափաւոր գին։

Տօքթ. ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՐԹԻՆԵԱՆ
ՎԿԱՅԵԱԼ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՄՈՒՍԳԻ, ՇԱՐԱ ՔԷՆ ԷԼ ՆԱԶՆԵՅՆ ԹԻՒ 10, ԳԱՀԻՐԷ
ԹԵԼԷՖՈՆ, ԹԻՒ 35-37

Հիւանդներ կ'ընդունի առաւօտեան ժամը 8էն մինչև իրիկուան ժամը 7ը։

Ակռաները կը մաքրէ ու կը քաշէ առանց ցաւի։ Ակռաներու համար ոսկիէ, քաուչուք կամ Ամերիկեան վերջին գիւտ եղող ուրիշ տեսակ նիւթերէ քուրօն կը շինէ առանց կապանակի կամ քիմքի վրայ բան մը գնելու։

Բոլոր գործերը մաքուր և խղճի մտօք կը կատարուին։

Մարդ. կեանքին մէջ անգամ մը ծախսելով կ'ազատի ակռաներու անտանելի ցաւերէն և հանգիստ կ'ապրի։

Գիները խիստ չափաւոր են։ Մասնաւոր ակռայի գեղեր ալ կը գտնուին։

ՓԱՍԹԻԼ ՆԱԼԹԷՐ
(PASTILLES NALTHER)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԴԵՂԱՀԱՑԻԿ

Հացի չափ կարեւոր ամեն անձի համար

Գիտութիւն ունիս թէ փորհարութիւն, ստամոքսի տկարութիւն թէ անմարսողութիւն, ջերմէ կը տառապիս թէ անքնութենէ, հարբուխ ունիս թէ հազ։

Գործածէ՛ եւ պիտի օգտուիս անպայման։

Դարման է՝ 34 տեսակ հիւանդութիւններու, որոնք մանրամասնուած են յայտագրին մէջ, որ կը գտնուի իւրաքանչիւր տուփի հետ։

Գիները են տաս աժան Ե.Դ.

Տփիկը (որ կը պարունակէ 67 հատ)	10
Տուփը (որ կը պարունակէ 3 տփիկ)	20

Թղթատարով առաքման համար պէտք է միասին ղրկել նաեւ երկու ղրշ.։

Ամերիկեան այս դեղահատիկը պատրաստուած է յայտնի բոյսերու եւ արմատներու հիւթէն եւ օգտակարութիւնը հաստատուած է բժշկական կաճառներէ։

Անձնապէս փորձելէ եւ օգտուելէ վերջ միայն ստանձնած է Եգիպտոսի ընդհանուր ներկայացուցչութիւնը՝ ՊԱՐԳԱՇԵԱՆ ԹՈՎՄԱՍ, որուն կարելի է դիմել, փոքր թէ մեծաքանակի համար, անձամբ կամ քարտ փոստալով հետեւեալ հասցէին

82, Rue Guinenet Charkas (Boulac)
c)o Ecole Arménienne
B. P. 1079 Le Caire (Egypte)

ՊԱՆՔՕ ՏԻ ՌՕՄԱ
Banco di Roma

Հաստատեալ 1880ին

Դրամագլուխ, 200,000,000 ֆրանք ամբողջապէս վճարեալ

ԸՆԴՀ. ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ — ՀՌՈՄ

Կեդրոնավայրք — Բարիզ, Ճէնովա, Նաբոլի, Թուրինօ, Ֆիօրէնցա, Աղեքսանդրիա, Կ. Պոլիս, Պարչելոն, Գահիրէ, Մալթա, Ափրիկեան Տրիպոլի

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂՔ

Ալպա	Ֆարա Սապ	Բիէթրօլօ
Ալպանօ Լացիալէ	Ֆէրմօ	Ռիէթի
Արէցցօ	Ֆոսանօ	Սուպիակօ
Ավէցցանօ	Ֆրասքաթի	Թարանթօ
Պէնղազի	Ֆրօզինոնէ	Թիվոլի
Պրաչչիանօ	Լուքքա	Թօրրէ Աննունցիաթա
Մօնթէ Քաթինի	Մօնտովի	Վալէթրի
Գանէա	Մօնդավի	Վիթէրպօ
Դասթէ Նուօվօ	Օրպէթէլլօ	Վիարէճճիօ
Ֆոլինէօ Թարքուինօ	Օրվիէթօ	
Ճենովա	Բալէսթրինա	

ՊԱՆՔՕ ՏԻ ՌՕՄԱ կ'զբաղի ամէն տեսակ սեղանաւորական գործողութիւններով, այսինքն արժեթղթերու վրա՛յ ավանս, Եւրոպայի եւ Եգիպտոսի կարեւոր քաղաքներուն վրայ փոխգիր, չէք եւ ըլէթրը տը գրէտի, ճեւ. ռապուա վճարումներ, Եգիպտոսի եւ Եւրոպայի վրայ ապրանքներու գանձում, կուպոններու եւ վիճակահանութեան շահուած սերտիֆիկաներու գանձում, Եւրոպայի եւ Եգիպտոսի մէջ պօրսայի հրաման ներու գործադրութիւն, Արժեթղթերու պահպանութիւն, Ապրանքներու պահպանում եւ ավանսի գործողութիւն։

ՊԱՆՔՕ ՏԻ ՌՕՄԱ կ'ընդունի դրամական աւանդներ, ուզուած ատեն կամ որոշ պայմանաժամով վճարելի։

ՊԱՆՔՕ ՏԻ ՌՕՄԱ ստոպաչաններու համար յատուկ մասնաճիւղ մը բացած է Մօնթէբրաթինօի համբաւաւոր ջերմուկները, ուր ամէն տեսակ սեղանաւորական դիւրութիւններ կ'ընծայուին յաճախորդներուն։

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍԵՅՈՒԻ

[illegible]

ՇԹԱՅՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Stein's Oriental Stores Limited

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ՏՂԱՅՈՑ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

ԿԱՆԱՆՑ ԵՒ ՓՈՔՐԻԿ ԱՂՋԿԱՆՑ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՆԵՐ, ԳԼՈՒԽՆԵՐ ԵՒ ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ

Գլխարկներու, գլխանոցներու, ճտքիկներու, ճոտերէններու, ձեռնոցներու, կաշեայ առարկաներու, կօշիկներու, ներմակեղէններու, ճամբորդութեանց պիտոյքներու եւ ածելիներու առատ մթերք։

Գիները յոյժ չափաւոր եւ անմրցելի։

ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ, ԾԽԱԽՈՏԻ
եւ Եգիպտական սիկարէթներու

ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
ԶԱԳԱԶԻԿ-ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

Համբաւաւոր են իր Ապանիկմա (Ասող) Ծխախոտները եւ Սիկարէթները

ՊԱՆՔ Տ'ՕՐԻԱՆ
Banque d'Orient

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դրամագլուխ՝ ամբողջապէս վճարուած
Ֆր. 25,000,000

Կեդրոնատեղի ԱԹԷՆՔ

Մասնաճիւղեր՝ Աղեքսանդրիա, Գահիրէ, Սելանիկ-Իզմիր։ Գործակալութիւններ՝ Միթիլլի, Մանսուրը, Սերէզ եւ Զակազիկ։ Պոլս-Գործակալութիւններ՝ Պերգամա, Մաղնիսա եւ Սոմա

ՊԱՆՔ տ'ՕՐԻԱՆ կը կատարէ սեղանաւորական ամէն տեսակ գործողութիւններ։

ՊԱՆՔ տ'ՕՐԻԱՆ կ'ընդունի դրամական աւանդներ, հետեւեալ տոկոսներով.

Հարիւրին 3		ի սէս վճարելի
»	3,50	9 ամիսէն »
»	4	1 տարիէն »
»	5	5 տարիէն եւ աւելի վճ.

Նոյնպէս՝ խնայողութիւնը քաջալերելու համար հաստատած է Թօքր Խնայողութեանց յատուկ հիւլ մը որ կ'ընդունի Ե. Գ. 20էն Ե. Գ. 25,000 տարեկան հարիւրին 4 տոկոսով։

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Շարա Ապու Տարտուր թիւ 16

Սեփականատէր՝ Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

Կ'ստանձնէ ամէն տեսակ տպարանական գործերու պատրաստութիւնը, Գիրք, Տետրակ, Հաշուեցուցակ, Նամակագլուխ, Այցետոմս եւլն. չափաւոր գիներով։

Ճանճնարարութիւնք կը կատարուին խնամքով։

RÉGÉNÉRATEUR DES CHEVEUX «TACHDJIAN»
ՄԱԶԵՐՈՒ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԻՉ «ԹԱՇՃԵԱՆ»

Միակ դեղը՝ որ գլխի թեփերը կը մաքրէ, քերուըտուքը կը դադրեցնէ, և մազերու արմատները զօրացընելով, հերաթափութիւնը, ճաղատութիւնը և ճերմկիլը կ'արգիլէ և անոնց կու տայ իրենց բնական գոյնն ու գեղեցկութիւնը։ — Գինն է 3 ֆրանք

BAUME AMÉRICAIN
«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ» ԲԱԼԱՍԱՆ

Եգիպտ. Առողջապահական Վարչ. կողմէ վաւերացուած

Այս օգտակար և հանրածանօթ դեղը արմատապէս կը բուժէ հին և նոր յօդացաւերը, կողացաւը և գլխու ու ամէն տեսակ ջղացաւութիւններն և կը ծախուի միայն երկու (2) ֆրանքի անհաւատալի աժան գնով։

Վաճառման կեդրոնատեղի՝ New American Pharmacy and Drug-Store
Գիփթը Ծանէ՝ Mellaui (EGYPTE)

Drogueries F. Galetti et Fils, Alexandrie et Le Caire. Droguerie E. Del-Mar, Le Caire.
Pharmacie Constantinople, Khatchadourian Frères, Charch Mohamed Aly, Le Caire
Pharmacie Nouvelle de Beni-Souef. Pharmacie Anglo-Egyptienne, Minieh.
Pharmacie et Droguerie Khédiviale, Assiout
ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի բոլոր գլխաւոր դեղարաններըը

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
ՔԱՐԻՒՂԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Աղեքսանդրիա, ՍԻՏԻ ՄԻԹՈՒԱԼԼԻ փողոց թիւ 40
(Աթթարինի մզկիթին քով)
Թելէֆօն թիւ 33-45

Այս վաճառատունը կը հայթայթէ թէ Աղեքսանդրիոյ եւ թէ Ռամլէի մէջ ՄԱՆԹԱՇԷՖԻ հարազատ ռուսական եւ ամերիկեան բէթրոլը, չափաւոր գիներով։

Ապրանքները օրը օրին կը յանձնուին ամենայն կանոնաւորութեամբ։

ԴԻՄԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ։

ԴԵՂԱՐԱՆ ԱԼՊԻՈՆ

Թէվֆիք փաշա թիւ 29 Աղեքսանդրիա
Անգլ. պահակակոցին քով
Թելէֆօն 24-95

Դեղագործ Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ կը ծանուցանէ յարգոյ հայ հասարակութեան, բացումը իր նորահաստատ ԱԼՊԻՕՆ ԴԵՂԱՐԱՆին, Թարմ դեղերու հոյս մթերքով մը։ Դեղերը կը պատրաստուին առանձին խնամքով և ըստ կարելւոյն աժան, իսկ վկայեալ ադքատաց դեղերը առանց վարձու։

ԱԼՊԻՕՆ ԴԵՂԱՐԱՆԸ ունի ամէն ժամանակ տրամադրելի մասնագէտ բժիշկներ ամէն տեսակ հիւանդութեանց համար։

ԱԼՊԻՕՆ ԴԵՂԱՐԱՆը յաճախեցէք փախանակ օտարներուն, եւ գոհ պիտի մնաք։

ԴԵՐՁԱԿՈՒՀԻ
ԱՂԱՒՆԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Պապ-Սիտրա, Սուք-էլ-Խանիմ, թիւ 159

Կը կարէ խիստ մաքուր և վերջին նորաձեւութեամբ։ Նաև կը դասախօսէ Եւրոպական կանոնով, գիները դիւրամատչելի են։

Գ. Ն. ՕՏԱՊԱՇԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.
ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Հաստատեալ 1902
Գահիրէ, Սրբէ Կեսիէ

Կը վաճառուին ամէն տեսակ կերպասեղէն, բրդեղէն, բամպակեղէն, սպառօյ, պաքիսը, զէֆիր, մատաբօլամ եւ մանաւանդ դերձակներու պիտոյքներ, մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ։

Ներածմունք ուղղակի Եւրոպայէն։ Ապրանքներու տոկունութեան եւ գիներու չափաւորութեան մասին արդէն իսկ հանրաւ ստացած այս վաճառատունը կ'արժէ անգամ մը այցելել։

առիթէն օգտուեցէք

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Դեկտեմբեր 1915

ԲԱՄՊԱԿ		Բացում	Փակում
	Նոյ.		
	Յունվար	18 1]4	18 13]32
	Մարտ	18 19]32	18 11]16
	Նոյ.(1916)	18	18 1]16
ԲԱՄՊԱԿԻ ՀՈՒՆՏ			
	(3 ամիս)		
	(2 ամիս)	106	110 10]40

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Գրեդի Ֆօնսիէ	1886	Ֆր.	292 50
» »	1903	»	236.50
» »	1911	»	243.—
Բումկի Սրկաքուղի		»	125.—
Բանկային		»	91.50